
Tècniques i pràctiques de dinàmiques de grups

PID_00267839

Andrea Verónica Torres Pérez

Temps mínim de dedicació recomanat: 3 hores

Universitat
Oberta
de Catalunya

Andrea Verónica Torres Pérez

L'encàrrec i la creació d'aquest recurs d'aprenentatge UOC han estat coordinats pel professor: Josep Vivas Elias (2019)

Primera edició: setembre 2019
© Andrea Verónica Torres Pérez
Tots els drets reservats
© d'aquesta edició, FUOC, 2019
Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona
Realització editorial: FUOC

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars dels drets.

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. Tècniques de dinàmiques de grups	7
1.1. Definició	7
1.2. Utilitat i ús de les tècniques de dinàmica de grups	8
1.3. Àmbits d'aplicació	10
2. Tècniques de presentació	15
2.1. Presentació per fotografia	15
2.2. El retrat	16
2.3. La teranyina	17
3. Tècniques d'animació i d'integració	19
3.1. El conte viu	19
3.2. El correu	20
3.3. Això em recorda	21
4. Tècniques de continguts temàtics	23
4.1. Grup de discussió	23
4.2. Grups de formació	25
4.3. Mètode del cas	26
4.4. Phillips 66	28
4.5. Joc de rols	29
5. Tècniques de tancament	31
5.1. Resolució de problemes	31
5.2. La paraula	32
5.3. La compleció de frases	32
Resum	34
Bibliografia	35

Introducció

«Si realment vols entendre una cosa, intenta canviar-la.»

Kurt Lewin

Les tècniques de dinàmiques de grups són d'ús freqüent en diferents àmbits d'aplicació. En aquest mòdul veurem la importància de la seva utilització, els objectius, els criteris que hauríem de tenir en compte a l'hora d'aplicar-les, la manera com hem d'aplicar-les, el públic a què va dirigida la tècnica i l'àmbit d'aplicació. En relació amb aquests processos trobareu diferents activitats relacionades amb els diversos temes desenvolupats.

En aquest mòdul presentarem algunes tècniques de dinàmiques de grup. Encara que hi ha una gran pluralitat de tècniques, parlarem de les més utilitzades. Per a això, les hem dividit en quatre grans grups:

- Tècniques de presentació: presentació per fotografia, el teatre i la teranyina.
- Tècniques d'animació i d'integració: el conte viu, el correu i això em recorda.
- Tècniques de continguts temàtics: grups de discussió, grups de formació, mètode del cas, Phillips 66 i joc de rols.
- Tècniques de tancament: resolució de problemes, la paraula i la compleció de frases.

Finalment, en l'apartat de tècniques trobareu exemples aplicats, la qual cosa us permetrà apropar-vos a la pràctica d'aquesta disciplina en funció dels objectius i de l'àmbit d'aplicació.

Objectius

Objectiu general

Conèixer les diferents tècniques de grups i promoure un acostament a la pràctica professional des de la perspectiva de les dinàmiques de grups.

Objectius específics

- 1.** Conèixer què són les tècniques de dinàmiques de grups i la importància de la seva aplicació tenint en compte les característiques del grup i els objectius que es volen assolir.
- 2.** Explorar els àmbits més importants d'aplicació de les tècniques de dinàmiques de grups. Conèixer-ne la finalitat i la utilitat dins de cada àmbit.
- 3.** Adquirir cert coneixement de les diferents tècniques de dinàmiques de grups.
- 4.** Apropar-se a les principals pràctiques de la dinàmica de grups en els diferents àmbits d'aplicació.

1. Tècniques de dinàmiques de grups

1.1. Definició

Comencem definint la paraula *tècnica*, que prové de *téchne*, un vocable d'arrel grega que s'ha traduït al català com a «art» o «ciència». El terme *tècnica* fa referència a les eines que podem utilitzar per a aconseguir diferents finalitats. Dit d'una altra manera, seria el procediment que utilitzem dins d'un grup per a assolir una determinada meta.

D'altra banda tenim el terme *dinàmica*, que prové del grec *dynamis*, que significa 'força', i que fa referència a les interaccions que sorgeixen entre les persones quan desenvolupem determinades tècniques dins d'un grup.

Definició de tècniques de dinàmica de grups

Conjunt d'eines, procediments o instruments que s'utilitzen dins d'un àmbit determinat per a conèixer de manera eficaç les interaccions que sorgeixen dins d'un grup i poder treballar-hi.

Altres definicions d'aquestes tècniques emfatitzen també els aspectes assenyalats. Tot seguit en presentem algunes:

- Cavodies (1991): les tècniques de grup són un mitjà la finalitat del qual és crear dinamisme cap a la comunitat. És donar productivitat a les trobades de persones que es reuneixen per a dur a terme una determinada tasca en un temps concret; la seva metodologia és la d'aprendre fent.
- Cirigliano (1996): les tècniques de grup són procediments o mitjans sistematitzats d'organitzar i de desenvolupar l'activitat de grup.
- Zarzar (2000): una tècnica grupal és un procediment o un conjunt de passos, ja provats i sistematitzats, i orientats o encaminats a aconseguir un objectiu particular.
- Espada (2007): les tècniques de grup són mitjans útils en el procés de comunicació, creixement i maduració dels integrants d'un grup. Són un recurs que ajuda a obtenir unes metes educatives determinades.

Com hem pogut observar, en aquestes definicions els diferents autors han posat l'èmfasi en el fet que les tècniques són procediments o mitjans que s'utilitzen per a poder aconseguir els objectius plantejats, però aquests objec-

Referències bibliogràfiques

- M. Cavodies (1991). *Dinàmica de grups*. Bogotá: Ed. Indus-American Press Service.
- G. F. J. Cirigliano (1996). *Dinàmica de grups y educaciòn*. Mèxic: El Ateneo.
- C. Zarzar Charur (2000). *La didáctica grupal*. Mèxic: Ed. Progreso.
- P. Espada (2007). *Técnicas de grupo*. Madrid: Ed. CCS.

tius són eminentment grupals. Interessa què fa el grup, per la qual cosa cal comprendre quin tipus d'interaccions el caracteritzen amb l'objectiu de, si és necessari, poder treballar-hi.

Una vegada que hem fet una breu introducció a les tècniques grupals i a les diferents definicions, començarem a explicar la utilitat i l'ús de les tècniques en dinàmica de grups.

1.2. Utilitat i ús de les tècniques de dinàmica de grups

La utilitat de les tècniques depèn de la finalitat que es persegueix, tant si és dins del camp de la investigació com de la intervenció. Les tècniques pretenen principalment que totes les persones que participen en un procés grupal adquireixin nous coneixements, comportaments i pensaments, que participin de manera activa emetent opinions i que es fomenti la creativitat, la qual cosa els permetrà potenciar les relacions socials.

Per a posar en pràctica qualsevol tècnica cal una persona «experta» que tingui els coneixements teòrics fonamentals de la dinàmica de grups i que domini la tècnica triada seguint-ne totes les etapes. Aquesta persona també ha de ser plenament conscient tant de les possibilitats com dels riscos. No es tracta d'aplicar la tècnica conforme se'n va tenint coneixement, sinó que cal planificar-la i preveure tots els possibles obstacles amb què es pot trobar i aventurar la manera de resoldre'ls.

Però quan hem de posar en pràctica una determinada tècnica? Un aspecte important que cal tenir en compte és saber quan hem d'utilitzar una tècnica, i això dependrà del procés en què estiguem, tant si és d'investigació o d'intervenció, de les necessitats de les persones, dels objectius, de les finalitats o de les metes que es vulguin aconseguir. Les tècniques de dinàmiques de grup són eines eficaces en les següents **circumstàncies**:

- Quan el grup necessita conèixer-se, integrar-se, cooperar i cohesionar-se.
- Quan sorgeixen problemes de lideratge, de rols i d'objectius comuns.
- Quan hi ha problemes de relació entre els membres, tant si són d'integració, cooperació, empatia, solidaritat o comunicació.
- Quan sorgeixen emocions i sentiments que impedeixen que el grup avanci positivament.

Quan tinguem clar en quins casos hem d'intervenir, és recomanable tenir en compte algunes **consideracions**:

1) **Els objectius proposats.** És important que els objectius a assolir estiguin perfectament definits per a així poder escollir correctament la tècnica. Els objectius proposats han de ser concordes i assolibles. No ens serviria de res proposar objectius inassolibles, ja que assegurariem el fracàs de la tècnica.

2) **La grandària del grup.** Cal tenir en compte que el comportament d'un grup depèn de la quantitat d'integrants que el formen. Si estem davant d'un grup petit, serà més fàcil interactuar: arribaran a acords i es desenvoluparà una major cohesió i integració entre els integrants. Aquests processos troben més obstacles en el cas de grups de més grandària. Hem de ser flexibles i saber adaptar les diferents tècniques d'acord al nombre d'integrants.

3) **La maduresa del grup.** En aquest punt, ens trobem un fenomen que acostuma a aparèixer en començar a treballar dins dels grups, que és el fenomen de la «resistència». Aquestes resistències fan al·lusió a certa inhibició a participar activament i solen aparèixer en els grups on l'experiència amb les tècniques grupals és gairebé nul·la. En aquests casos, és recomanable seleccionar tècniques que potenciïn la participació activa i permetin superar els possibles obstacles o resistències.

4) **Les característiques dels membres del grup.** Les tècniques de dinàmica de grups s'han de triar tenint en compte característiques com l'edat dels integrants, els interessos, les necessitats, així com també les característiques culturals del grup.

5) **Els recursos disponibles.** De vegades dur a terme determinades dinàmiques comporta la necessitat de tenir certs recursos disponibles per al bon desenvolupament i funcionament. Tenint en compte els mitjans disponibles, es minimitzaria la possibilitat que apareguessin complicacions d'última hora.

6) **Les condicions ambientals.** En el moment de triar una tècnica cal tenir en compte l'«espai» que tenim per a poder desenvolupar-la i que el grup funcioni correctament. El lloc on es dugui a terme la dinàmica ha de ser espaiós, lluminós, ben ventilat. És fonamental que tots els participants puguin veure's la cara i interactuar amb facilitat.

7) **El temps disponible.** Cadascuna de les tècniques necessita un temps per al bon funcionament. Aquest temps en algunes activitats està reglat, i en altres es val de l'experiència del coordinador per a utilitzar el temps que cregui necessari sense estendre's massa per a evitar possibles abandonaments o desmotivacions per part dels participants.

8) **La capacitat de la persona encarregada de posar-la en pràctica.** La persona encarregada de dur a terme les diferents dinàmiques haurà de tenir experiència o entrenament en la tècnica que utilitzarà. És aconsellable començar per les tècniques més senzilles d'emprar.

Hem vist qui es fa responsable de posar les tècniques en pràctica, i quan hem d'iniciar-les tenint en compte algunes recomanacions, però quina finalitat té l'ús d'aquest tipus de tècniques?

Aquesta finalitat estaria directament relacionada amb:

- Facilitar la bona comunicació.
- Augmentar la participació opinant activament.
- Desenvolupar el sentiment de «nosaltres».
- Aprendre a escoltar i a ser escoltats.
- Adquirir la capacitat per a resoldre conflictes d'una manera positiva.
- Augmentar l'autoestima i l'autoconfiança.
- Desenvolupar la capacitat de cooperació, creativitat, solidaritat, empatia, responsabilitat i autonomia.

És important tenir en compte la finalitat de les tècniques de grup per a poder utilitzar-les correctament en cada cas o àmbit d'aplicació. En el següent apartat ens centrarem en els àmbits d'aplicació més freqüents. A més, presentarem algunes activitats que ens ajudaran a comprendre'n millor la utilització.

1.3. Àmbits d'aplicació

En aquest mòdul ens centrarem a presentar un conjunt de tècniques de dinàmiques de grup en tres àmbits d'aplicació: educatiu, psicoterapèutic-intervenció i organitzacional.

1) Àmbit educatiu

Aquestes tècniques es poden aplicar en qualsevol etapa del cicle educatiu. Generalment s'utilitzen per a conèixer els interessos i les motivacions de l'alumnat. Crear un clima de confiança i fomentar la importància del treball en equip és una de les tasques més difícils a què s'enfronten els docents, per això podem utilitzar-les com a recurs didàctic. Les dinàmiques de grup ajuden al coneixement i a la comprensió dels altres, potencien la participació i la integració de l'alumnat, afermen els llaços d'amistat i augmenten la motivació de l'alumnat, entre d'altres aspectes. Aquesta **harmonia interpersonal** (Goleman, 2014) aconsegueix millorar els resultats i la cooperació entre l'alumnat. És per això que en l'àmbit educatiu cal dur a terme activitats que promoguin la filiació i la cohesió, així com l'autoestima i la confiança mútua. Aquesta actitud ha de mantenir-se al llarg del curs i acabar amb una fase de reafirmació i d'autoavaluació positiva (Dörnyei, 2008).

Dins d'aquest àmbit trobem problemàtiques on cal actuar amb urgència, com és el cas de l'assetjament escolar, *bullying*, cada vegada més freqüent en edats molt primerenques. Alguns països ja implementen programes de prevenció utilitzant diferents tècniques i dinàmiques de grup. Dins d'aquests programes destacarem el reeixit programa *antibullying* finlandès originat a la Universitat

Referències bibliogràfiques

D. Goleman (2014). *Liderazgo. El poder de la inteligencia emocional*. Barcelona: B de Bolsillo.

Z. Dörnyei (2008). *Estrategias de motivación en el aula de lenguas*. Barcelona: UOC.

de Turku. El 90% de les escoles finlandeses empen aquest mètode. El programa es va iniciar l'any 2007, i després d'haver-ne comprovat l'eficàcia, s'aplica en diferents països, com ara Suècia, Estònia, Bèlgica, Espanya, Regne Unit, Nova Zelanda, i s'ha avaluat també en altres com França i Itàlia. El que es pretén és que els estudiants no donin suport a l'assetjador ni ho acceptin silenciosament, sinó que ajudin la víctima i es comuniqui l'assetjament (vegeu Programa KIVA® antibullying, Institut Escalae).

Per a veure com s'utilitzen aquests tipus de tècniques, a continuació proposem una primera activitat relacionada amb l'àmbit educatiu perquè la pugueu posar en pràctica.

Activitat de dinàmica de grups número 1	
Context	Educatiu.
Objectiu	Aquesta activitat pretén fomentar l'empatia i animar els integrants d'un grup determinat a pensar maneres d'enfrontar-se a la discriminació.
Instruccions	El responsable de l'activitat demana als alumnes que indiquin dos grups que considerin els més discriminats en la societat actual, per exemple gais i lesbianes, minories ètniques, qüestions de gènere, minusvàlids o minories religioses. Una vegada exposats tots els grups que es consideren discriminats, demana que assenyalin i anotin els drets que es violen en relació amb la Declaració Universal dels Drets Humans. Finalment, demana que suggereixin una manera de solucionar cada forma de discriminació. Per a acabar l'activitat, demana que reflexionin i debatin com els seus actes poden excloure d'altres sense adonar-se'n.
Nota	És important que el responsable tingui certa experiència per a poder dur a terme l'activitat i fomentar la capacitat de posar-se «en el lloc d'un altre» quant a vivències i sensacions.

2) Psicoterapèutic i intervenció

Dins d'aquest àmbit englobem els grups terapèutics, com ara el grup familiar, els grups analítics i les comunitats terapèutiques, com per exemple els grups d'alcohòlics i de drogodependents, entre altres. Aquests grups terapèutics s'han de considerar una modalitat de tractament. La finalitat dins d'aquest àmbit és que la influència dels membres del grup tingui un paper important en el procés del canvi personal, compromís de solidaritat i suport mutu.

En aquesta segona activitat proposem treballar en l'àmbit psicoterapèutic quan un grup comença a formar-se, és a dir, en l'etapa inicial. És una manera d'establir ponts de comunicació i d'interacció entre els integrants, i alhora obtenir informació sobre la seva vida personal.

Activitat de dinàmica de grups número 2	
Context	Psicoterapèutic.
Objectiu	Establir una comunicació i una interacció entre els integrants del grup durant les sessions, i propiciar un ambient de confiança entre les persones que participen en les activitats.
Instruccions	El coordinador o la coordinadora indica als altres integrants que comencin la presentació i dirigeix la pregunta a un primer integrant; en aquest cas li pregunta sobre el seu nom i els seus passatemp. Aquesta persona dirigeix la pregunta al segon integrant, que la respondrà (nom i passatemp), però el coordinador o la coordinadora afegeix una altra pregunta, com per exemple: què significa el teu nom?, qui el va triar?, t'agrada el nom?, te'l canviaries? Aquest pas es repeteix fins a concloure amb la totalitat del grup, i al final el coordinador o la coordinadora es presenta de la mateixa manera.
Nota	Cal proporcionar un ambient de confiança i mantenir la línia de respecte, ja que la tècnica permet obtenir informació de la història familiar de l'integrant.

En l'àmbit psicoterapèutic podem implementar diverses dinàmiques de grups en els diferents contextos. Dins de la pràctica clínica hi ha diferents classes de famílies problemàtiques, en les comunitats terapèutiques amb els grups de drogodependents, amb parelles en crisi, amb grups de dones maltractades, entre d'altres.

3) Organitzacional

Aquests són els grups que es formen en els àmbits de treball dins de les diferents organitzacions i institucions. L'aplicació de les dinàmiques ajuda a fomentar el companyonia, la solidaritat, a augmentar el desenvolupament laboral, o a crear climes de treball idonis per al bon funcionament institucional.

En l'activitat número tres veiem com es poden treballar diferents competències de les persones que formen part d'una empresa o d'una institució.

Activitat de dinàmica de grups número 3	
Context	Organitzacional.
Objectiu	Treballar les capacitats de col·laboració en equip, presa ràpida de decisions, i habilitats comunicatives i d'escolta activa.
Instruccions	Es formen grups on cada integrant ha de pensar una sola paraula que defineixi un àmbit de l'empresa (missió de l'empresa, un valor, cultura organitzacional, etc.). Posteriorment, cada integrant diu o escriu la paraula triada exposant-ne els arguments i debatent amb els altres quina és la paraula que millor defineix l'empresa.
Nota	Es tracta d'una de les activitats més efectives per a entendre la visió dels empleats sobre l'empresa.

Les diferents tècniques de grup que descriurem tot seguit poden utilitzar-se de manera complementària, integrant-se en el desenvolupament de l'activitat, sigui quin sigui l'àmbit d'aplicació. Classificarem aquestes activitats en quatre grups: tècniques de presentació, tècniques d'animació i d'integració, tècniques sobre continguts temàtics i tècniques de tancament. Aquests tipus de tècniques no se circumscriuen necessàriament a àmbits d'aplicació específics, si bé per motius expositius donarem exemples en només alguns dels àmbits d'aplicació per a cada tècnica. Animem l'estudiant a mirar d'estendre l'aplicació de la tècnica a altres àmbits diferents dels de l'exemple.

Taula 1. Tipus de tècniques de dinàmiques de grup

Tipus de tècnica	Nom	Objectius
Presentació	Presentació per fotografia	Que els membres del grup comencin a conèixer-se, obtenir informació sobre com els altres ens veuen, conèixer aspectes dels altres integrants que anteriorment eren desconeguts, establir vincles i ponts de comunicació.
	El retrat	Compartir característiques personals, desenvolupar l'autoimatge i fomentar l'expressió oral.
	La teranyina	Permetre que els membres del grup es coneguin i fomentar la integració dels membres al grup.
Animació i integració	El conte viu	Afavorir la concentració i animar el grup.
	El correu	Per a buscar l'animació del grup
	Això em recorda	Animar el grup i ajudar en la concentració.
Continguts temàtics	Grups de discussió	Obtenir material qualitatiu sobre les percepcions, motivacions, opinions i actituds dels participants.
	Grup de formació	Promoure la capacitat de les persones per a expressar lliurement les seves opinions, tant d'ells mateixos com dels altres. Augmentar l'empatia. Comprendre les repercussions del nostre comportament en un context grupal. Adquirir noves experiències que serveixin per a l'avenç del grup.

Tipus de tècnica	Nom	Objectius
	Mètode del cas	Fomentar la presa de decisions, adquirir determinades habilitats, com ara l'observació, l'escolta, el treball en equip, l'avaluació, el pensament crític, desenvolupar la capacitat d'identificar situacions conflictives i proposar possibles solucions.
	Phillips 66	Permetre i promoure la participació activa de tots els membres d'un grup. Obtenir les opinions de tots els membres en un temps molt breu. Arribar a la presa de decisions, obtenir informació o punts de vista de gran nombre de persones sobre un problema o qüestió.
	Joc de rols	Permet treballar l'empatia i adquirir habilitats socials. Al mateix temps, augmenta la participació dels integrants i fomenta la implicació i l'atenció dins del grup. Permetre que els participants observin i analitzin els seus comportaments en determinades ocasions i aprenguin a reaccionar positivament en situacions considerades conflictives.
Tancament	Resolució de problemes	Tenir una visió global sobre com funcionen els grups enfront de les diverses problemàtiques plantejades i les possibles solucions.
	La paraula	Permet al coordinador retroalimentar-se de les vivències, opinions i sensacions del grup en relació amb les activitats realitzades.
	Compleció de frases	Permet recollir l'opinió de cada integrant respecte als resultats del treball grupal realitzat, i també permet al coordinador tenir una visió més clara respecte als assoliments i a les deficiències de les activitats dutes a terme.

2. Tècniques de presentació

L'objectiu general de les tècniques de presentació, també anomenades d'iniciació, és propiciar el coneixement mutu, la integració i la desinhibició en el grup. Es tracta de crear un clima de confiança i de bona comunicació i de desenvolupar al màxim la participació entre les persones que conformen el grup.

S'utilitzen per a aconseguir un ambient grupal cordial, permissiu i gratificant que ajudi el grup a constituir-se com a tal, i a crear un clima favorable per a poder dur a terme la tasca proposada. Aquest tipus de tècniques tenen com a última finalitat crear el grup, però no només haurien d'utilitzar-se al principi, sinó que caldria utilitzar-les al començament de cada reunió, sessió o trobada per a crear un ambient adequat.

Al seu torn, aquestes tècniques busquen facilitar que les persones es presentin al grup d'una manera relativament ràpida, eliminant al màxim les resistències. En aquest tipus de tècniques el facilitador pot obtenir més informació sobre les característiques de les interaccions i de la comunicació del grup. Tot seguit exposarem un grup fictici i veurem com es treballaria en cada tècnica d'aquest apartat.

Som psicòlegs d'un hospital i acabem de formar un grup d'adults joves entre vint-i-cinc i trenta-cinc anys. Aquestes persones van acudir en un primer moment a les entrevistes d'admissió del Servei de Salut Mental. En aquestes entrevistes van referir problemes relacionats amb l'autoestima i els sentiments de frustració i la necessitat de trobar interessos gratificants que els generessin un benestar.

2.1. Presentació per fotografia

Objectius: l'objectiu principal d'aquesta dinàmica és que els membres del grup comencin a conèixer-se, obtenir informació sobre com els altres ens veuen, conèixer aspectes dels altres integrants que anteriorment eren desconeguts per al grup, establir vincles i ponts de comunicació. Per a dur a terme aquesta activitat cal seleccionar una fotografia, que pot ser d'objectes, persones, paisatges, etc.

Fases de l'activitat

1) Cada integrant lliura la fotografia seleccionada al coordinador.

2) La persona encarregada de la coordinació demana als participants que formin un cercle al voltant del conjunt de fotografies que prèviament s'han col·locat de manera que tots els assistents puguin observar-les.

3) Es dona un temps perquè cadascú en triï una d'acord a les preferències.

4) Una vegada que tots hagin escollit una fotografia, hauran de presentar-se a la resta de persones explicant el motiu pel qual ha triat aquesta imatge i com i per què s'hi han identificat.

5) En acabar les presentacions, els participants podran plantejar preguntes als companys.

6) Es fa una posada en comú del tema perquè reflexionin sobre com s'han sentit o què han pensat quan han dut a terme l'activitat. La persona encarregada de la coordinació utilitza aquesta informació per a realitzar un tancament de l'activitat; per exemple, presentant algunes reflexions comunes.

Aquesta activitat pot tenir variants, i una la presentem en la següent activitat, on el principal procés implicat és la identitat del grup. Ara, com posaríem en pràctica aquesta tècnica en el nostre grup? Comencem...

Al final de la primera trobada demanem als integrants del nostre grup que per a la propera sessió portin la fotografia que vulguin. En arribar a la següent sessió em lliuren les fotografies. Col·loco les fotos al centre de la sala i els demano que formin un cercle al voltant. Els dono un temps perquè cadascú esculli una fotografia. Una vegada que cadascú tingui la fotografia, els demano que comencin a presentar-se dient per què han triat aquesta imatge i per què s'hi han identificat. Per exemple: «Soc en Joan. He escollit aquesta fotografia de la platja perquè m'hi sento identificat, veig el mar molt tranquil i serè i així soc jo, una persona a qui agrada molt la platja i una persona molt tranquil·la». Una vegada que tothom hagi fet el mateix, començaran a fer-se preguntes entre ells. Una altra integrant diu a en Joan: «Tu per què et consideres una persona tranquil·la?». I així cada persona va responent i obtenint més informació personal de la resta dels integrants. En acabar la sessió, els vaig preguntant com s'han sentit explicant aspectes personals i compartint emocions amb la resta d'integrants.

2.2. El retrat

Objectius: compartir característiques personals, desenvolupar l'autoimatge i fomentar l'expressió oral. Per a dur a terme aquesta activitat cal disposar d'una àmplia varietat d'imatges.

Fases de l'activitat

1) Coordinació distribuirà, sobre una taula, diverses targetes on apareguin diferents imatges (dibuixos o il·lustracions) no figuratives, i demanarà als presents que en triïn una que simbolitzi les seves virtuts i una altra que representi els seus defectes.

2) La persona encarregada de la coordinació farà que els integrants del grup es distribueixin en cercle o semicercle. Després proposarà que cadascun, per torns, expliqui per què ha triat aquestes targetes. En aquesta fase ajudarà els integrants amb algunes preguntes: Quin aspecte teu has vist en aquesta targeta? Quines són les teves virtuts? I els teus defectes? Qui ets? Com et dius? Quants anys tens? Què és el que més t'agrada? Què és el que no t'agrada?

3) A continuació, es demanarà a cada participant que dibuixi el seu retrat en un full i que escrigui les seves dades i característiques més importants.

4) Cada participant presentarà el seu retrat i entre tots els integrants del grup construiran un collage sota el títol «Els nostres retrats».

És important que la persona de coordinació assumeixi el rol de participant presentant-se i fent també el seu retrat. Seguint amb el nostre grup, veurem com posem en pràctica aquesta tècnica.

Arribo a la segona o tercera trobada i els dic que avui farem una sessió diferent i que ens servirà per a conèixer-nos una mica més. Poso sobre una taula diverses imatges amb diferents il·lustracions i demano a cadascú que n'esculli una que representi les seves virtuts i una altra que representi els seus defectes. I començo amb l'Anna: «Anna, explica'ns quina virtut i quin defecte teu has trobat en aquestes imatges», i així amb cada integrant, tot variant les preguntes. Per exemple, després dic a l'Elena: «Elena, què és el que més t'agrada i el que no de les imatges que has triat?». En acabar els demano que facin el seu retrat en un full, juntament amb les seves dades i les característiques més importants, i tots junts creem un collage que quedarà al nostre espai de grup.

2.3. La teranyina

Objectius: permetre que els membres del grup es coneguin i fomentar-ne la integració. Per a dur a terme aquesta activitat cal un cabdell de cordill o de llana.

Fases de l'activitat

1) La persona que porta la coordinació dona la indicació que tots els participants es col·loquin dempeus, formant un cercle.

2) Coordinació lliura a un d'ells la bola de cordill; aquest ha de dir el seu nom, procedència, tipus de feina que fa, interès de la seva participació, expectatives sobre el curs o l'activitat, etcètera. És important que la persona de coordinació adverteixi els participants de la importància d'estar atents a la presentació de cadascú, ja que no se sap a qui es llançarà la bola i posteriorment caldrà repetir les dades del llançador.

3) Qui té la bola de cordill agafa la punta i llança la bola a l'altre company, que al seu torn ha de presentar-se de la mateixa manera. Després, agafant el cordill, llança la bola a una altra persona del cercle.

4) L'acció es repeteix fins que tots els participants queden enllaçats en una espècie de teranyina.

5) Una vegada s'han presentat tots, qui s'ha quedat amb la bola ha de tornar-la a qui la hi ha enviat, repetint les dades del llançador; aquest últim fa el mateix, de manera que la bola va recorrent la mateixa trajectòria però en sentit invers, fins a tornar al primer company que inicialment l'ha llançada.

Aquesta dinàmica és recomanable en iniciar el treball amb un grup per a crear un clima de confiança i de distensió. En aquesta última dinàmica tornem amb el nostre grup per a veure com la duem a terme.

Arribem a la segona sessió i els proposem fer un joc plegats. Els explico que serà divertit i que ens ajudarà a conèixer-nos i a establir llaços. Els demano que es posin drets, en cercle i que han d'estar atents al joc i al que expliquen els altres integrants. Jo m'incloc en el cercle amb un cabdell a la mà i començo agafant la punta del cordill... «Soc l'Andrea, argentina, soc psicòloga d'aquest hospital i estic interessada a crear un bon clima en aquest grup i que tots puguem estar-hi de gust». I llanço la bola a l'Esther, que agafa una part del cordill i es presenta: «Hola, soc l'Esther, espanyola, i m'agrada molt fer manualitats i desitjo trobar el meu espai en aquest grup». L'Esther llança la bola a un altre company i així fins que tots s'hagin presentat. I ara comença el camí invers, heu de llançar el cabdell al vostre llançador o llançadora i repetir les dades que hagi explicat, i així el cabdell tornarà a mi, l'Andrea, la responsable d'aquest joc.

Aquestes tècniques de presentació són molt útils en el moment inicial de qual-sevol procediment grupal, on cal crear un clima de confiança, un bon ambient laboral i una aproximació entre els integrants d'un grup. Per a acabar amb aquest tipus de tècniques, proposem l'activitat número quatre.

Activitat de dinàmica de grups número 4	
Context	Terapèutic, educatiu, comunitari, social, organitzacions i institucions.
Objectiu	Compartir autopercepcions.
Instruccions	Seleccionar una fotografia i presentar-se a la resta dels integrants del grup explicant la vostra història (passat, present i futur).
Nota	El coordinador o la coordinadora ha de complir la funció de potenciar, per mitjà de preguntes, el contacte dels participants amb el seu present, passat i futur.

Les tècniques que veurem en aquest mòdul corresponen a un període posterior a les tècniques de presentació. Es relacionen amb tècniques que apunten a la integració i a la participació dels membres d'un grup.

3. Tècniques d'animació i d'integració

Les tècniques d'animació i d'integració tenen com a finalitat crear un ambient de confiança i de fraternitat, per la qual cosa la participació dels membres del grup és important. Aquestes tècniques es poden dur a terme després de les tècniques d'iniciació per a afavorir la integració o per a passar d'un moment a un altre de la sessió, ajudant a enfocar l'atenció en una nova qüestió. L'ús excessiu d'aquest tipus de tècniques pot afectar la serietat de les activitats, per la qual cosa el coordinador ha de tenir sempre clar l'objectiu pel qual s'utilitzen. A continuació, exposarem una situació passada dins de l'àmbit d'una empresa, i així podrem anar treballant les diferents dinàmiques d'aquest apartat.

Som els encarregats del departament de recursos humans i des de la gerència ens demanen començar a organitzar reunions per a potenciar el bon clima laboral i afavorir la integració i la companyonia entre els treballadors tenint en compte l'estrès laboral i la qualitat de vida. Tenim diversos grups pertanyents a diferents sectors dins de l'empresa. Entre els integrants de la meua secció comencem a organitzar aquestes trobades per a aconseguir els objectius sol·licitats des de la gerència de l'empresa.

3.1. El conte viu

Objectiu: afavorir la concentració i animar el grup.

Fases de l'activitat

- 1) La persona encarregada de la coordinació els demana que seguïn en cercle.
- 2) Una vegada asseguts, comença a fer un relat sobre qualsevol cosa, on incorpora personatges i animals en determinades actituds i accions.
- 3) Quan la persona de coordinació assenyala qualsevol company, aquest ha d'actuar com l'animal o el personatge a qui s'estigui fent referència en aquell moment en el relat.
- 4) Entre tots podem treure conclusions, tant de les representacions com de la història construïda per tots els integrants.

És important que la persona de coordinació deixi ben clares les instruccions i s'asseguri que han estat compreses. La representació de l'animal pot comportar una gran càrrega còmica, per la qual cosa el coordinador ha de vigilar especialment que això no sigui un obstacle per al desenvolupament de l'activitat. Una variant d'aquesta dinàmica és que la persona encarregada de la coordinació

pot fer que el relat es construeixi col·lectivament i espontàniament. Aquesta persona inicia el conte i va donant la paraula a un altre company perquè el continuï; pot haver-hi o no representació.

Tenint en compte el nostre cas, començarem a fer aquesta activitat.

La primera trobada la tindrem amb els coordinadors generals dels diferents departaments que hi ha dins de l'empresa i iniciarem aquesta dinàmica amb la variant de construir col·lectivament un relat espontàniament, sense representació. En arribar els demanem que seguim en cercle i comencem a relatar una història associada a la quotidianitat amb la qual s'enfronten cada dia en els llocs de treball. Per exemple, el coordinador comença una frase dient: «Avui, quan he arribat al meu despatx, m'he trobat el meu assistent amb un munt de papers a la mà...». Acabada la frase, passo el torn al company del costat i així successivament fins a tancar el cercle. En acabar el relat, els demanarem reflexionar sobre el «conte» construït.

3.2. El correu

Objectiu: buscar l'animació del grup.

Fases de l'activitat

- 1) Es forma un cercle amb totes les cadires, una per a cada participant, menys un, que es queda dret quiet al centre del cercle i comença l'exercici.
- 2) La persona participant del centre diu, per exemple: «Porto una carta per a tots els companys que tenen bigoti»; tots els companys que tinguin bigoti han de canviar de lloc. La persona que està al centre mira d'ocupar una cadira. Qui es queda sense lloc passa al centre i fa el mateix, inventant una característica nova, per exemple: «Porto una carta per a tots els companys que duen una samarreta blanca».
- 3) El següent participant que ha quedat al centre inventa una altra característica, com per exemple: «Porto una carta per als qui són del barri X», i així successivament.
- 4) Una vegada que s'hagin esgotat les intervencions, es reflexionarà sobre les característiques que més han cridat l'atenció dels companys, quins nous aspectes han conegut de la resta que fins aleshores desconeixien i què els ha semblat l'activitat.

Pot utilitzar-se per a situar diferents característiques, com ara tipus de feina, procedència, edat o qualsevol altra característica que els agradaria conèixer de la resta dels participants. Coordinació ha d'anar amb compte que les instruccions s'entenguin bé i que les característiques no es repeteixin.

Seguint amb el nostre exemple, aquesta vegada reunirem tots els integrants del departament de comunicació de l'empresa. Aquest departament està format per unes dotze persones, aproximadament.

Acordem quedar una hora abans que s'acabi l'horari laboral per a començar l'activitat. En arribar els demanem que col·loquin cadires en cercle per a totes les persones que hi ha; en aquest cas qui es quedarà al centre serà el coordinador de l'activitat, ja que busquem determinades característiques específiques. Els expliquem en què consisteix la dinàmica, i és molt important que ens quedi clar que tothom ha entès què cal fer. Una vegada que tothom hagi donat el seu consentiment, començo dient: «Porto una carta per a totes les persones que tingueu fills menors de sis anys»; totes les persones que tinguin infants d'aquesta edat hauran de canviar-se de lloc i jo intentaré ocupar una cadira. La persona que ara és al centre pot fer una altra frase: «Porto una carta per a totes les persones que visquin a prop de la feina», i així fins que almenys hagin sorgit una quantitat de qüestions que siguin interessants per a treballar. Si hi ha alguna pregunta que encara no s'ha fet, la podem incloure en les reflexions finals per a no fer gaire llarga l'activitat i evitar que la gent es cansi o s'avorreixi. És important acabar sempre amb reflexions constructives i poder treballar conceptes, com ara la conciliació familiar, la quantitat d'hores treballades, els sentiments cap als companys o cap al lloc de treball, el grau de responsabilitat, la percepció de la seva qualitat de vida, etc.

3.3. Això em recorda

Objectiu: animar el grup i ajudar a la concentració.

Fases de l'activitat

- 1) Tots els participants seuen en cercle. Un dels participants recorda alguna cosa en veu alta.
- 2) Començant per la dreta (o per l'esquerra), la resta dels participants manifesta en veu alta què els recorda espontàniament.
- 3) Qui trigui més de quatre segons a respondre, dona una penyora o surt de l'exercici.
- 4) En acabar es reflexionarà entre tots sobre els conceptes que han pogut sorgir, les sensacions, els pensaments i les accions que s'han dut a terme en el desenvolupament de l'activitat.

La persona encarregada de la coordinació ha d'assegurar-se que les instruccions són ben enteses pel grup. Aquesta tècnica pot utilitzar-se per a concentrar en el grup un determinat contingut que cal introduir; en aquest cas, el facilitador pot ser qui comenci la ronda, presentant quelcom relacionat amb el contingut que posteriorment es treballarà. Per exemple, si s'ha de treballar un contingut relacionat amb les relacions de parella, pot començar dient: «Recordo una parella asseguda en un parc».

En aquest cas centrarem el nostre treball amb el grup de teleoperadores, ja que considerem que és un grup que acostuma a estar exposat a situacions d'estrès diàriament.

Formarem diversos grups de persones dividits en dotze membres per a treballar específicament conceptes com ara l'estrès i la qualitat de vida. Entra el primer grup i els proposem que seguim en cercle, se'ls expliquen els passos a seguir en aquesta activitat i és el coordinador qui començarà relatant un record: «Recordo com arribava el meu pare de cansat després de treball tantes hores». El company de la dreta, seguint la mateixa temàtica, pot continuar dient: «Recordo que un dia vaig arribar exhaust d'haver atès tantes trucades queixant-se del servei que donem», i així fins que tots els integrants hagin evocat algun record. En acabar reflexionarem sobre què els ha semblat la dinàmica, si hi ha hagut algun o alguna companya que s'hagi passat dels quatre segons, quina penyora heu proposat, com s'han sentit en recordar aquestes situacions, quines solucions podríem trobar per a intentar tenir una millor qualitat de vida i reduir els nivells d'estrès.

Concloem aquest apartat de tècniques d'animació i d'integració amb l'activitat número cinc.

Activitat de dinàmica de grups número 5	
Context	Educatiu, intervenció.
Objectiu	Experimentar la necessitat de confiar en els altres i mesurar el grau de confiança entre les persones del grup.
Instruccions	El coordinador o la coordinadora demana als participants que formin parelles (procurant que sigui amb qui tenen menys relació). Una vegada formades les parelles, un fa d'invident (embenat) i l'altre de pigall. El pigall portarà l'invident per on vulgui durant cinc minuts. Quan s'acabi el temps, els rols s'invertiran. Per a acabar la dinàmica, els integrants comparteixen les seves reflexions.
Suggeriments	És important propiciar la reflexió entre els integrants del grup sobre la importància de la confiança en persones que no coneixem, com a marc previ a una activitat.

La majoria de les tècniques que hem vist fins ara permeten treballar certs aspectes grupals d'interès (confiança, integració, comunicació, informació, etc.). De vegades, tanmateix, pot ser interessant que el grup treballi sobre una temàtica específica amb l'objecte d'identificar problemes i aventurar solucions.

4. Tècniques de continguts temàtics

Entre les diferents finalitats que té un grup, una de molt important és reunir-se per a dialogar, reflexionar, estudiar i treballar un tema d'interès comú. Els objectius principals d'aquests tipus de tècniques són afavorir la participació activa de tots els membres d'un grup, eliminar la possible passivitat d'alguns membres i ser eficaços en el treball grupal.

Aquest tipus de tècniques ens permet treballar diverses temàtiques en les diferents sessions dels grups. Per a tenir una visió més clara de com podem treballar algunes de les diferents tècniques, a continuació exposarem una situació viscuda dins d'una escola i treballarem les tècniques relacionades amb aquest apartat.

Pertanyem a un grup de professionals especialitzats que treballem en el gabinet d'orientació de l'escola XX. Arriba al nostre gabinet un professor de primer de batxillerat que manifesta certa preocupació per algunes situacions que passen dins de l'aula. La sol·licitud d'intervenció ve del professor, que evidencia aquesta problemàtica a les seves classes. Després de les primeres entrevistes, disposem de la següent informació: el professor comença a observar amb preocupació que alguns alumnes manifesten actituds de discriminació cap a un altre company. Exposa que ha observat a classe aquests comportaments entre l'alumnat, i recorre al gabinet d'orientació de l'escola per a poder intervenir-hi amb efectivitat.

Segons aquest grup d'alumnes, aquest company s'expressa de manera «molt femenina», té modals molt suaus i gairebé no comparteix activitats amb ells. D'altra banda, l'alumne en qüestió manifesta no sentir-se integrat, que els companys es «burlen» quan ell parla i que no l'inclouen en les seves activitats. A més de la informació del professor, es disposa de registres d'assistència i de participació de tot l'alumnat. Aquests registres indiquen un augment de l'absentisme justament en les jornades on s'imparteixen les assignatures que demanen més participació activa i interacció directa de l'alumnat. També el rendiment acadèmic d'aquest alumne ha baixat progressivament al llarg del curs.

4.1. Grup de discussió

Krueger (1991) diferencia els grups de discussió d'altres processos grupals, en funció d'una sèrie de característiques que els defineixen: constitueixen una tècnica de recollida de dades de naturalesa qualitativa, que reuneix un nombre limitat de persones (generalment entre set i deu) amb característiques homogènies en relació amb el tema investigat, per a mantenir una discussió guiada en un clima permissiu, no directiu. Es tracta que la persona encarregada de la coordinació o un investigador intervingui tan poc com es pugui i deixi espai d'actuació a les persones implicades.

Referència bibliogràfica

R. A. Krueger (1991). *El grupo de discusión. Guía práctica para la investigación aplicada*. Madrid: Pirámide.

Els grups de discussió són un mètode d'investigació qualitativa tradicionalment utilitzat en el camp del màrqueting i de les investigacions sociològiques. No obstant això, altres àmbits d'aplicació, especialment l'educatiu, recentment han començat a incorporar també aquest tipus de tècnica en el context de la investigació.

Objectiu: obtenir material qualitatiu sobre les percepcions, motivacions, opinions i actituds dels participants.

Fases de l'activitat

Segons Suárez (2005) consta de sis fases, de caràcter flexible, que es van configurant a mesura que es desenvolupa i s'avança en el procés.

1) **Exploratori:** permet el primer acostament a l'objecte d'estudi i un contacte amb la realitat estudiada per mitjà de la literatura que hi ha sobre el tema d'estudi. La primera qüestió que cal plantejar-se és quins són els objectius generals que es persegueixen.

2) **Preparació:** coordinació ha de centrar-se en la preparació de l'estratègia i en el plantejament global. En aquesta fase cal que la persona de coordinació dugui a terme una revisió exhaustiva de la literatura que hi ha, amb el propòsit de delimitar els aspectes centrals del disseny i elaborar un guió que constitueixi la línia argumental de les sessions. En aquest punt també es decideix el nombre total de grups que es faran i el nombre de participants de cadascun.

3) **Aplicació de l'estratègia:** es produeix un acostament als subjectes que participen en els grups de discussió. S'estableix quina serà la data, el lloc de reunió i la seva durada. La persona de coordinació ha de buscar un lloc que reuneixi unes condicions mínimes, de fàcil accés i amb prou espai. Quan siguin presents un nombre suficient de convocats, la persona de coordinació ha de donar inici a la discussió que, amb el consentiment dels participants, ha de ser enregistrada per a facilitar la posterior anàlisi de les dades recaptades.

4) **Anàlisi i interpretació:** es duu a terme l'anàlisi i la interpretació de les dades recollides a partir de la transcripció del discurs de cada grup de discussió. En aquesta fase, coordinació redueix i analitza les dades qualitatives obtingudes, de les quals extreu i verifica conclusions contrastant les hipòtesis inicials amb les intervencions dels participants. Després d'aquesta anàlisi, la persona de coordinació ha de procedir a la reducció de la informació en categories codificades amb el propòsit de sintetitzar les dades i fer-les manejables. Finalment, cal una revisió del contingut de les categories per a l'obtenció de conclusions rellevants de les dades analitzades.

5) **Informe:** es redacta un informe que reflecteixi la intervenció dels grups i el diàleg produït entre aquests.

6) Validació: la investigació de la informació obtinguda es considera un factor de vital importància en la validació d'una investigació.

Aquesta tècnica es pot trobar amb freqüència en la literatura sobre investigació en ciències socials, al·ludint a una diversitat d'experiències grupals amb finalitats i funcionaments molt diversos. En els últims anys, els grups de discussió s'han emprat com a tècnica d'ensenyament-aprenentatge, com a procediment per a la formació de líders o per a la formació del professorat, com a tècnica d'orientació a alumnes o pares.

El cas anteriorment exposat en l'àmbit educatiu es podria treballar mitjançant aquesta tècnica, com suggerim a continuació.

Un dels professionals pertanyents al gabinet d'orientació de l'escola investigarà en profunditat en la literatura científica disponible l'assetjament escolar (*bullying*) i es plantejaran uns objectius específics. En el nostre cas, aquests objectius podrien ser: a) observar com es veuen els uns als altres; b) conèixer l'efecte que produeix aquesta situació dins de l'aula; c) explorar el grau d'implicació dels participants, i d) reflexionar sobre les situacions d'exclusió entre l'alumnat.

Una vegada que s'hagi investigat el tema, es procedirà a tractar-lo a l'aula. El professional els dividirà en diferents grups de set a deu alumnes i es procedirà a explicar quin tema discutiran dins de cada grup. Cada grup assignarà un responsable que prengui nota i faci una transcripció de tot el que passi en el debat. Aquest document es lliurarà al professional que estigui duent a terme l'activitat per a la posterior anàlisi, qui també farà un informe tenint en compte els objectius inicials i les dades recollides en la trobada. Finalment, s'exposaran les conclusions més rellevants i es treballarà amb el grup les possibles solucions.

4.2. Grups de formació

Hi ha diverses definicions dels grups de formació, però en aquest punt tindrem en compte les definicions de Bradford (1969):

«Un grup relativament desestructurat, en el qual els individus participen amb finalitats d'aprenentatge [...] les dades són les transaccions entre els membres, la seva conducta en el grup, conforme miren de crear una organització, una societat en miniatura i conforme treballen per a recolzar l'aprenentatge mutu dins d'una societat.» (Huici, 1985)

Objectius: promoure la capacitat de les persones d'expressar lliurement les opinions sobre ells mateixos i sobre els altres. Augmentar l'empatia respecte als fenòmens interpersonals que sorgeixen dins d'un grup. Comprendre les possibles repercussions del nostre comportament en un context grupal. Adquirir noves experiències per a posar en pràctica conductes que serveixin per a l'avenç del grup.

Referències bibliogràfiques

- L. P. Bradford (1964). «Membership and the learning process». A: L. P. Bradford, J. R. Gibb i K. D. Benne (ed.). *T-group theory and laboratory method* (pàg. 190-215). Nova York: John Wiley & Sons.
- C. Huici (1985). «El estudio de los grupos de formación». *Papeles del Psicólogo* (núm. 19).

A continuació, enumerem les següents característiques per a poder desenvolupar acuradament aquesta tècnica grupal (Fabra, 1992, pàg. 92):

- «El grup de formació ha d'utilitzar-se quan es tracta d'un grup reduït de persones (de vuit a dotze components, normalment).
- Les persones que participen en el *training group* tenen com a finalitat aprendre sobre la formació dels grups, la manera d'organitzar-se i el seu desenvolupament; sobre els fenòmens i els processos socials que es produeixen, així com sobre els comportaments dels components en situació grupal.
- El grup de formació ha d'estar necessàriament monitorat per una persona experta, que fa la funció de facilitar i de potenciar la pràctica grupal. Aquesta persona esdevé una més del grup: sense ser directiva (en relació amb les temàtiques a discutir o les tasques a realitzar) assumeix el rol de catalitzar els processos grupals i de donar suport quan s'analitzen els fenòmens i els objectius grupals.
- Els altres components del grup no tenen uns rols definits. La dinàmica grupal que s'estableixi s'encarregarà d'administrar els rols dels uns i dels altres.
- És important que les persones que inicien la tècnica adquireixin un compromís amb el grup. Per tant, l'assistència de tots els components a la sessió o a les sessions quan es desenvolupi la tècnica és essencial.
- El grup de formació té una durada aproximada d'unes trenta hores. És recomanable que es dugui a terme en sessions concentrades de cap de setmana, per exemple.»

Referència bibliogràfica

M. L. Fabra (1992). *Técnicas de grupo para la cooperación*. Barcelona: CEAC.

Seguint amb el nostre cas, aquesta tècnica es podria aplicar de la següent manera:

Diversos dels professionals del gabinet escolar aniran a l'aula en una de les hores de classe del professor que ha demanat la intervenció i, amb ell present, començaran a posar en pràctica la tècnica. En primer lloc, es presentaran i els explicaran que per a treballar d'una manera més dinàmica es dividiran en grups d'unes vuit a deu persones aleatòriament. Cada grup tindrà un professional al seu càrrec. S'exposarà un exemple d'assetjament dins de l'àmbit escolar i començaran a debatre el tema. Els professionals es comportaran com un integrant més dins dels grups i debatran de la mateixa manera. Aquestes trobades es faran diverses vegades i els professionals encarregats de cada grup seran els qui analitzaran tot el procés i faran les anotacions per a després; quan s'acabi, exposaran els diferents punts de vista i les diferents iniciatives per a prevenir, denunciar o solucionar els casos d'assetjament escolar.

En el nostre cas, buscarem que tots es puguin expressar lliurement, que augmenti l'empatia sobre els casos d'assetjament, i que siguin conscients de com les seves accions influeixen dins d'un grup.

4.3. Mètode del cas

Segons Bruner (1960) podem definir el mètode del cas com una tècnica que afavoreix l'aprenentatge per descobriment. Els participants aprenen a partir de l'anàlisi i la discussió d'experiències i de situacions de la vida real.

Aquesta tècnica s'utilitza, principalment, dins de l'àmbit educatiu universitari. Està basada fonamentalment en la participació activa de l'estudiant, que identifica, analitza, sistematitza, avalua, proposa i decideix com resoldre diferents situacions problemàtiques. D'aquesta manera, els alumnes accepten més responsabilitat en el desenvolupament de la discussió i s'apropen a la realitat

Referència bibliogràfica

J. S. Bruner (1960). *The Process of Education*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

del seu futur professional. Es presenten als estudiants situacions de conflicte de la vida real per al seu estudi i anàlisi, i d'aquesta manera se'ls entrena en la generació de solucions.

Quan s'utilitza en l'àmbit laboral, generalment es refereixen als diferents aspectes associats a la presa de decisions. Actualment, aquest enfocament és molt utilitzat en àrees del coneixement com ara administració, negocis, lleis, medicina i ètica.

Objectius: fomentar la presa de decisions, adquirir certes habilitats, com ara l'observació, l'escolta, el treball en equip, l'avaluació i el pensament crític, i com desenvolupar la capacitat d'identificar situacions conflictives i proposar possibles solucions.

Fases de l'activitat

- 1) **Enumerar els fets:** s'exposen els fets i es defineix el problema.
- 2) **Identificació i presentació de les alternatives:** en aquesta fase tots els integrants intenten identificar clarament els fets i aporten solucions i alternatives.
- 3) **Valoració, comparació i avaluació:** s'exposen els diferents punts de vista.
- 4) **Selecció de la millor alternativa:** s'intenta entre tots consensuar una o diverses alternatives per a solucionar i tractar la problemàtica plantejada.

És important tenir en compte que el cas plantejat ha de complir certes característiques, com ara exactitud en la narració dels fets, objectivitat, claredat en la presentació del cas plantejat i una lògica quant a un ordre cronològic, personatges principals, situacions i ambients.

Si tornem al nostre cas, que es desenvolupa dins d'un àmbit educatiu, aquesta tècnica es podria dur a terme de la següent manera:

Reunim tota la classe i exposem un cas d'homofòbia. Després els demanem que identifiquin clarament el problema. En aquesta fase és important parar atenció a com identifiquen el problema. Per exemple, ens podem trobar respostes com «és que l'alumne és un ploràmiques», «aquest noi està patint *bullying*», «el tracten així perquè el noi és gai», «és que aquest noi tindrà problemes per relacionar-se», «és un cas clar de discriminació i els companys són molt cruels amb ell», etc. El coordinador va anotant els diferents punts de vista que sorgeixen entre els participants per a poder delimitar el veritable problema. Una vegada exposats aquests punts de vista, s'intentarà buscar totes les solucions possibles per a la situació exposada. Entre els alumnes i el coordinador seleccionaran les alternatives més viables per a solucionar el problema plantejat.

4.4. Phillips 66

El nom d'aquesta tècnica deriva del seu creador, J. Donald Phillips, i del fet que sis persones discuteixen un tema durant sis minuts. És particularment útil en grups més grans de vint persones.

Objectius:

- a) Permetre i promoure la participació activa de «tots» els membres d'un grup, per gran que sigui.
- b) Obtenir les opinions de tots els membres en un temps molt breu.
- c) Arribar a la presa de decisions, obtenir informació o punts de vista de gran nombre de persones sobre un problema o una qüestió.

Fases de l'activitat

- 1) Es demana als participants que es divideixin en grups de sis persones. Per a això, poden utilitzar-se diferents vies o procediments (sorteig, elecció, cognoms, mateix nombre d'homes i de dones, nivell d'experiència, etc.).
- 2) Cada grup ha de triar un coordinador que dirigeixi el treball i, si cal, un relator.
- 3) El coordinador planteja una pregunta o tema de discussió sobre el qual cada grup haurà de discutir i arribar a una conclusió. El temps per a això és de sis minuts.
- 4) Una vegada passat el temps, es comença per l'informe dels relats del grup. El facilitador centrarà la discussió en els aspectes comuns i diferents.

Aquesta tècnica desenvolupa la capacitat de síntesi i de concentració; ajuda a superar les inhibicions per a parlar davant d'altres; estimula el sentit de responsabilitat, dinamitza i distribueix l'activitat en grans grups. L'objectiu principal és aconseguir una participació democràtica en els grups molt nombrosos.

Aquesta tècnica seria molt útil en el nostre cas, ja que parlem de treballar amb una classe d'uns vint-i-quatre alumnes de primer de batxillerat.

El professional encarregat de dur a terme la tècnica un dia s'aproparà a l'aula i explicarà als alumnes que farem una activitat amb ells. Els dividim en grups de sis persones i se'ls diu que hauran de triar entre ells un representant. Li exposarà el tema que interessa tractar, que en aquest cas és d'assetjament escolar, i els demanarem que el discuteixin durant sis minuts traient les seves conclusions. Transcorregut aquest temps, els representants de cada grup exposaran les conclusions. El professional encarregat prendrà nota a la pissarra de l'aula per a anar plasmant les diferents propostes i arribar entre tots a una solució del problema viable i satisfactòria.

4.5. Joc de rols

La tècnica de joc de rols, o també coneguda com *role playing*, es considera una de les principals tècniques psicodramàtiques amb més implantació en els últims anys, tant en els àmbits de psicoteràpia i d'intervenció com en l'àmbit educatiu i de les organitzacions.

Aquesta tècnica és una oportunitat perquè els integrants d'un grup puguin posar-se en el lloc de l'altre, per a representar situacions concretes de la vida real, interpretant i actuant sota un paper que se'ls assigna prèviament.

Fou creada per Moreno, que l'any 1925 es va traslladar als Estats Units, lloc on va començar a desenvolupar tant el psicodrama com altres elements relacionats amb l'estudi de grups. Tanmateix, no va ser fins a la dècada dels seixanta quan la tècnica de joc de rols va començar a posar-se en pràctica dins de l'àmbit educatiu infantil. En ella, dins d'una dinàmica grupal, tots els participants són intèrprets i espectadors durant el procés. Un procés on s'estimula a desenvolupar la creativitat i la capacitat d'adaptació a nous entorns i situacions, la resolució de conflictes, la presa de decisions i la improvisació.

Objectius: permet treballar l'empatia i adquirir habilitats socials. Al seu torn, afavoreix la participació dels integrants, fomenta la seva implicació i augmenta l'atenció dins del grup. També permet que els participants observin i analitzin els seus comportaments en situacions específiques i aprenguin a reaccionar positivament en situacions considerades conflictives.

Fases de l'activitat

1) **Motivació:** en aquesta fase es dedica especial atenció a crear un bon clima de treball, on prevalgui la confiança i es fomenti la participació de tots els integrants.

2) **Organització:** aquesta fase se centra en el fet que els participants reconeixin la situació a representar, i concretament quina escena es dramatitzarà. Per a això, la persona encarregada haurà d'aportar totes les dades necessàries. També cal explicar com es desenvoluparà la dinàmica i els seus objectius. I, finalment, una vegada aclarits aquests punts, s'exposen els «papers» a representar.

3) Preparació de la dramatització: aquí ja es demanen voluntaris per a representar els personatges exposats. És important animar els integrants, però sense forçar-los. Una vegada triats els personatges, els «actors» surten de la sala per a preparar els seus papers. Aquí el coordinador podrà lliurar als participants les característiques de personalitat més destacades. Si els grups són grans, es poden dividir en subgrups perquè alguns participants col·laborin en la preparació del personatge. S'informa la resta de participants sobre com han de dur a terme la funció d'espectadors, posant especial atenció per a després poder debatre l'escena representada.

4) Dramatització o actuació: comença la dramatització o actuació on els «actors» representaran els rols assignats intentant apropar-se a la realitat plantejada. Aquest punt té especial interès, ja que sorgirà la improvisació, posar-se en el «lloc» de l'altre i oferir un punt de vista diferent. Una vegada que el coordinador consideri que hagin aparegut elements rellevants per al posterior debat, donarà per acabada la representació.

5) Debat: en aquesta cinquena i última fase s'analitzen les diferents qüestions que han pogut sorgir en la representació. El coordinador té un paper fonamental en aquest punt. En primer lloc, els «actors» diran com s'han sentit en interpretar els papers, com s'han vist i quines coses els han agradat i quines no en l'escena presentada. En segon lloc, es preguntarà als observadors com han vist els «actors» i l'escena representada. I, finalment, entre tots dos grups es destacaran els elements més rellevants per a analitzar-los en conjunt: identificació del problema, quins sentiments han sorgit, quines actituds han observat i les possibles solucions proposades.

En aquesta última tècnica de l'apartat us proposem l'activitat número sis perquè apliqueu la tècnica de joc de rols, desenvolupant totes les fases.

Activitat de dinàmica de grups número 6	
Context	Educatiu, terapèutic, organitzacional.
Objectiu	Fomentar l'empatia i adquirir habilitats socials.
Instruccions	Presentem un cas d'assetjament escolar en un grup d'alumnes de 4t. d'ESO. Els demanem que tenint en compte la tècnica del joc de rols, desenvolupin les cinc fases i avaluïn si cal combinar-la amb alguna altra tècnica de les exposades en l'apartat «Tècniques de continguts temàtics».
Nota	La feina del coordinador o coordinadora té un paper fonamental en l'aplicació d'aquesta tècnica, d'una banda per a aplicar-la correctament, i de l'altra per a poder aconseguir els objectius proposats.

5. Tècniques de tancament

Les tècniques que s'anomenen de tancament serveixen per a avaluar els processos que el grup experimenta, permeten millorar-ne tant el funcionament com el rendiment i avaluar si les finalitats acordades prèviament s'han complert. L'objectiu general d'aquest grup de tècniques és permetre que el grup valori si s'han aconseguit les metes proposades i oferir al coordinador una visió més detallada per a comprovar si el grup ha avançat o ha retrocedit en la realització de la tasca, també en el seu rol.

Algunes d'aquestes tècniques poden utilitzar-se tant al final de la sessió com en acabar un mòdul de sessions amb certa continuïtat. D'altres són més recomanables per a avaluar el conjunt de sessions que s'han treballat amb el grup. En general, una característica distintiva d'aquest grup de tècniques és que no s'acostuma a debatre'n els resultats.

En aquest apartat de tècniques, atesa la seva naturalesa, no hem exposat cap cas pràctic, ja que la manera de dur-les a terme depèn de com ha estat tot el procés avaluat, quins aspectes s'han treballat, quines tècniques s'han utilitzat i com s'han desenvolupant les trobades anteriors.

5.1. Resolució de problemes

És una tècnica de discussió en la qual s'intercanvien idees, experiències i coneixements per a resoldre un problema. Serveix per a tractar dificultats d'aprenentatge, de disciplina i d'avaluació.

Abans de començar l'activitat, el coordinador haurà elaborat, com un relat en el qual intervinguin personatges ficticis, el cas o el problema a resoldre i l'haurà escrit en targetes (poden elaborar-se diferents casos per a cada grup, o un mateix per a comparar, després, els diferents enfocaments).

Objectiu: tenir una visió global de com funcionen els grups enfront de les diverses problemàtiques plantejades i les possibles solucions.

Fases de l'activitat

- 1) Els integrants formaran grups i rebran una targeta amb un cas fictici. Un dels integrants del grup el llegirà a la resta dels companys.
- 2) Una vegada llegit, entre tots els integrants intentaran identificar els conflictes i les possibles solucions.

3) La mateixa persona que s'ha encarregat de llegir el cas s'encarregarà d'exposar-lo als altres grups amb els conflictes identificats i les solucions proposades.

5.2. La paraula

Objectiu: permet al coordinador retroalimentar-se de les vivències, opinions i sensacions del grup en relació amb les activitats realitzades.

Fases de l'activitat

- 1) El coordinador demanarà al grup que cada integrant expressi amb una paraula el que pensa o sent en relació amb la sessió que s'ha treballat.
- 2) A continuació, s'inicia la ronda i cada integrant farà el mateix, intentant expressar amb una paraula allò experimentat en l'activitat proposada.
- 3) Finalment, el coordinador ha de posar especial atenció per a recollir cada paraula expressada i qui l'ha dit.

D'aquesta manera es permet al coordinador conèixer les sensacions de cadascun dels integrants del grup i fer-se idea de la tendència predominant en el grup pel que fa a la sessió de treball que s'acaba.

5.3. La compleció de frases

Objectius: d'una banda ens permet recollir l'opinió de cada integrant respecte als resultats del treball grupal realitzat, i de l'altra permet al coordinador tenir una visió més clara respecte als assoliments i a les deficiències de les activitats dutes a terme.

Per a aquesta activitat és necessari tenir un full de paper per a cada membre del grup i una pissarra. Algunes de les frases exposades poden ser: «em vaig sorprendre quan...», «em va agradar molt saber...», «em va semblar interessant conèixer...», «m'agradaria aclarir que...», entre altres.

Fases de l'activitat

- 1) En un primer moment a la pissarra es reflectiran una sèrie de frases incompletes que els integrants del grup hauran de completar. Aquestes frases han d'estar relacionades i dirigides a la temàtica i al treball realitzat pel grup.
- 2) Es donarà un full de paper a cada participant i se li dirà que ha de copiar aquestes frases i completar-les sense consultar ningú. Cal aclarir que el treball és anònim.

3) A mesura que cada integrant hagi acabat el treball, haurà de lliurar-lo al coordinador.

4) Una vegada recollits tots els fulls, el coordinador llegirà en veu alta les respostes de cadascú i comentarà el més rellevant.

Aquesta activitat de tancament és molt efectiva, ja que permet al coordinador i al grup analitzar els aspectes que més han impressionat els participants, quines inquietuds queden en el grup després de tot el que s'ha fet, com ha estat l'acompliment, quines metes s'han aconseguit i quines no s'han aconseguit i seria, per tant, necessari treballar-les en un altre moment.

Finalment, presentem una última activitat per a tancar aquest apartat que anomenem tècniques de tancament.

Activitat de dinàmica de grups número 7	
Context	Educacional, terapèutic, organitzacional.
Objectiu	Promoure la capacitat per a resoldre conflictes, fomentar una anàlisi exhaustiva del procés grupal i poder avaluar si hem aconseguit satisfactòriament els objectius proposats.
Instruccions	Imaginem que som davant d'un grup de dones que han estat maltractades per les seves parelles i hem posat en pràctica diverses tècniques de dinàmica de grups, i ara volem tancar aquesta etapa que hem estat treballant. Caldrà seleccionar quin tipus de tècnica de tancament utilitzaríeu i com la desenvoluparíeu.
Nota	És important que l'encarregat de dur a terme aquesta pràctica estigui atent a totes les aportacions que fan els diferents integrants.

Resum

Al llarg d'aquest mòdul hem intentat apropar-nos a les tècniques de dinàmiques de grups i relacionar-les amb la pràctica diària. En un primer moment hem buscat els orígens de dues paraules, *téchne* i *dynamis*, per a poder tractar una definició de «tècniques de dinàmica de grups» i centrar-nos en l'ús i la utilitat d'aquestes tècniques. Tenint en compte aquests dos termes, definim aquestes com el «conjunt d'eines, procediments o instruments que s'utilitzen dins d'un àmbit determinat, per a conèixer d'una manera eficaç les interaccions que sorgeixen dins d'un grup i poder treballar-hi».

Al seu torn, ens hem centrat principalment en tres àmbits d'aplicació: educatiu, psicoterapèutic i intervenció, i organitzacional, exposant exemples i proposant pràctiques relacionades amb cada àmbit per a un major enteniment de la teoria.

D'altra banda, hem fet una classificació de les tècniques segons els objectius a aconseguir en tècniques de presentació: per fotografies, el teatre i la teranyina; tècniques d'animació i d'integració: el conte viu, el correu i això em recorda; tècniques de continguts temàtics: grups de discussió, grups de formació, mètode del cas, Phillips 66 i joc de rols, i finalment les tècniques de tancament: resolució de problemes, la paraula i la compleció de frases.

Hem pogut veure que hi ha una àmplia varietat de tècniques i de dinàmiques de grups el fonament de les quals és que l'aprenentatge, a més de ser un procés individual també és un procés grupal, de manera que quan es conformen els grups cadascun dels integrants influeix decisivament en l'aprenentatge de la resta, la qual cosa facilita aconseguir determinades metes i dur a terme tasques que individualment serien més difícils d'assolir.

Finalment, podem apreciar que aquestes tècniques de dinàmiques de grups s'utilitzen amb diferents finalitats o objectius, com per exemple de comunicació, de presentació, d'integració, d'interessos grupals i individuals, per a fomentar l'empatia, de resolució de conflictes, de tancament, etc., les quals ens serviran per a enfrontar-nos a casos complicats, problemàtiques de més interès, desenvolupar algun tema específic, poder fer més entretingudes i participatives les classes dins de l'àmbit educatiu, o millorar la convivència en general, entre moltes altres finalitats.

Bibliografia

- Bradford, L. P. (1964). «Membership and the learning process». A: L. P. Bradford; J. R. Gibb; K. D. Benne (ed.). *T-group theory and laboratory method* (pàg. 190-215). Nova York: John Wiley & Sons.
- Bruner, J. S. (1960). *The Process of Education*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Callejo, J. (2002). «Observación, entrevista y grupo de discusión: el silencio de tres prácticas de investigación». *Revista Española de Salud Pública* (núm. 76, pàg. 409-422).
- Caparrós, A. (1977). *Historia de la psicología*. Barcelona: Círculo Editor Universo.
- Cavodios, M. (1991). *Dinámica de grupos*. Bogotá: Ed. Indo-American Press Service.
- Cirigliano, G. F. J. (1996). *Dinámica de grupos y educación*. Mèxic: El Ateneo.
- Dörnyei, Z. (2008). *Estrategias de motivación en el aula de lenguas*. Barcelona: UOC.
- Espada, P. (2007). *Técnicas de grupo*. Madrid: Ed. CCS.
- Estrada Cuzcano, A.; Alfaro Mendiebes, K. (2015). «El método de casos como alternativa pedagógica para la enseñanza de la bibliotecología y las ciencias de la información». *Investigación Bibliotecológica* (vol. 65, núm. 29, pàg. 195-212).
- Fabra, M. L. (1992). *Técnicas de grupo para la cooperación*. Barcelona: CEAC.
- Goleman, D. (2014). *Liderazgo. El poder de la inteligencia emocional*. Barcelona: B de Bolsillo.
- Huici, C. (1985). «El estudio de los grupos de formación». *Papeles del Psicólogo* (núm. 19).
- Krueger, R. A. (1991). *El grupo de discusión. Guía práctica para la investigación aplicada*. Madrid: Pirámide.
- López Frances, I. (2010). «El grupo de discusión como estrategia metodológica de investigación: Aplicación de un caso». *Edetenia* (núm. 38, pàg. 147-156).
- Martín, X. (1992). «El role-playing, una técnica para facilitar la empatía y la perspectiva social». *Comunicación, Lenguaje y Educación* (núm. 15, pàg. 63-67).
- Mayorga Fernández, M. J.; Tójar Hustado, J. C. (2004). «El grupo de discusión como técnica de recogida de información en la evaluación de la docencia universitaria». *Revista Fuentes* (núm. 5, pàg. 143-157).
- Méndez Santos, M. C. (2018). «Gestión de dinámicas de grupo en la enseñanza del español como lengua extranjera: una propuesta didáctica». *Foro de Profesores de E/LE* (núm. 14, pàg. 175-182).
- Villaverde, A. (1997). *Dinámica de grupo y educación*. Buenos Aires: Lumen Humanitas.
- Zarzar Charur, C. (2000). *La didáctica grupal*. Mèxic: Ed. Progreso.

